

„S-a demonstrat că nu coneaetză în ce oirdne snut arajante lietrele itnr-un cuavnt, imptroant etse ca prmia și ulitma să fie la loucl lor, iar resutl potae să fie o vazră tolată. Creereiul are capciatatea de a înțegele” [6, 21].

Acest exemplu demonstrează capacitatea intelectului uman de abstractizare, fiind totodată neatent la detalii, dar care se datorează doar unor cunoștințe prealabile al principiilor generale. Acest test la trecut fiecare om fără să-și dea seama de problema serioasă pe care a rezolvato datorită capacității sale de abstractizare, și saltului său în cunoaștere, ceia ce este cunoașterea intuitivă. Pentru calculator nu este un salt, ci doar o pășire pe nivel de context.

În concluzie, în urma dovezilor incontestabile a importanței intuiției în cunoaștere și imposibilității dezvoltării intelectului artificial (inclusiv și calculatoarele bazate pe rețea neurologică - rețea care funcționează pe un principiu identic cu rețeaua neuronală umană), susținem că intuiția este indispensabilă pentru cunoaștere și nu poate fi transmisă inteligenței artificiale. Intuiția senzorială, ca și cea intelectuală, reflectă totalitatea unui tablou la general, pe când saltul intuitiv are loc doar prin canalizarea și focusarea asupra unor elemente care doar în baza acestei canalizări devin cunoscute și înțelese.

Referințe bibliografice

1. Gheorghe Căpățână, *Aspecte filosofice ale inteligenței artificiale//Materialele conferinței interuniversitare, USM, Chișinău, 2010*
2. Ирина В.Р., Новиков А.А. *В мире научной интуиции: интуиция и разум, 1978*
3. Бунге М. *Интуиция и наука, Москва, 1967*
4. Грановская Р.М., Березная И.Я. *Интуиция и искусственный интеллект, Ленинград, 1991*
5. Henri Wald, *Elemente de epistemologie generală, București, 1957*
6. Vlad Ciocan, *Citire și învățare rapidă, București, 2004*

Dimensiunea estetică a ornamentului în mobilierul tradițional

Elena Madan, lector superior, UTM

Ornamentul din mobilierul tradițional rural, constituie una dintre formele de manifestare a culturii noastre, ce contribuie la extinderea mai vastă a cunoașterii artei populare.

Privind adesea la un covor, sau la o casa, ori la o piesă de mobilier, adesea, cu ușurință ne putem da seama cărui popor aparține, deoarece unele elemente constructive și ornamentația de pe acestea este de cele mai multe ori caracteristică unei țări (unei culturi). De exemplu: cupola – de cele mai dese ori ne duce cu gândul spre Rusia, sau ornamentul sub formă de meandru este caracteristic culturii grecești.

Prin aceste exemple este evident importanța promovării simbolurilor naționale pentru a promova țara și recunoașterea ei pe plan mondial. Propunându-se aceasta, nu se va avea în vedere, repetarea la nesfârșit a unor forme de mobilier, case ș.a., doar preluarea cărora elemente mai caracteristice, cum vom observa în studiu asupra ornamentului.

Articolul de față a fost realizat în baza investigațiilor de teren, întreprinse în peste 50 de sate a Republicii Moldova, precum și în baza cercetării exponatelor muzeistice, și studierea literaturii de specialitate. Desigur investigațiile au cuprins mai multe aspecte de cercetare a mobilierului tradițional, însă noi propunem să abordăm doar motivele ornamentale ce înfrumusețează aceste piese.

Ca tehnică de execuție și ca sistem ornamental, mobilierul tradițional a fost lucrat atât de meșteri țărani, cât și de meșteri din centrele urbane. Principalele piese de mobilier sunt: lăzile de zestre, nelipsite din case în trecut, lavițele lungi și groase așezate de-a lungul pereților, băncile cu spătar și sofele, paturile, mesele rotunde sau dreptunghiulare, joase sau înalte, dulapurile și dulăpioarele de forme diferite potrivit regiunilor în care sunt folosite, blidarele, polițele, lingurarele, colțarele etc.

Prin observațiile făcute în teren constatăm că mobilierul face parte din obiectele de utilizare practică în care, pe lângă această funcție, dețin și anumite calități estetice și decorative. Aspectul estetic este subordonat funcției utile a obiectului, stabilind o strânsă corelație între ele.

Este evident legătura dintre arta populă a Moldovei cu cea din țările învecinate. O analiză comparativă în acest plan o găsim la mai mulți autori de exemplu în lucrarea *Ornamentica tradițională comparată* de Nicolae Dunăre, autorul elaborează o clasificare a ornamentelor tradiționale a diferitor popoare europene.[1, 20] Romulus Vulcănescu în lucrarea *Coloana Cerului*, pentru a surprinde implicațiile axiologice ale monumentului sătesc, consideră că fără comparație și analogie cu alte monumente similare n-ar fi putut să redea întreaga complexitate a fenomenului cultural pe care-l urmărea.[2, 5] Paul Petrescu în lucrarea

sa *Motive decorative celebre*, pentru a sublinia specificul ornamentelor tradiționale românești a recurs la aspectul compartativ al diferitor elemente și simboluri ornamentale cum sunt: cultul *soarelui*, imaginea *pomului vieții*, *a calului*, *călărețului* etc. cu imagine asemănătoare ale altor popoare. Cercetătorul sus numit consideră că: „...Motivele de artă populară de valoare și circulație universală nu apar însă izolate, ci ele trebuie citite întotdeauna în contextul decorativ al artelor populare naționale. Ele se subsumează unor structuri decorative care sânt specifice unui popor sau altuia, unei zone etnografice sau alteia”. [3,7]

Ornamentele populare parcurg de obicei un proces de regenerare morfologică, structurală și chiar semantică, întrucât pe fiecare treaptă de evoluție exprimă, „într-o formă corespunzătoare mentalității epocii respective, necesitățile practice ale vieții cotidiene”. [3, 9]

În dependență de *materialul*, *tehnica întrebuințată* la executare și locul plasării, ornamentica capătă caracteristici diferite și interpretări aparte.

Materialul cel mai des întrebuințat la confecționarea mobilierului este lemnul. Alte materiale cum sunt osul, metalele, țesături, pielea - erau utilizate doar în calitate de elemente adiționale (furnitură) în confecționarea mobilierului. Lemnul a fost prelucrat artistic din cele mai îndepărtate timpuri, dar ținându-se cont de însăși structura și duritatea lui. Din aceste considerente cel mai frecvent este folosit coniferul – bradul și pinul. Foioasele, cum sunt stejarul, salcâmul, teiul, fagul, cireșul, vișinul ș.a. au fost utilizate pentru duritate și pentru structura decorativă a fibrelor. Utilizarea foiaselor pentru confecționarea mobilierului era limitată din cauza prelucrării mai costisitoare a acestuia. Acest fapt este confirmat de varietatea lemnului din care este confecționat unul și același element de mobilă, astfel se întâlnesc mai des paturi confecționate din brad și mai rar din stejar sau din cireș. Același lucru îl urmărim și la confecționarea celorlalte piese.

Mobilierul tradițional este lucrat cu așa instrumente ca: *secura*, *barda*, *cuțitul*, *dalta* și *horjul*. Iar decorul este plasat într-o desfășurată logică pe suprafețele strict stabilite și care armonizează perfect cu tehnica fibrelor de lemn. [4, 11]

Tehnicile cele mai des folosite în prelucrarea artistică a obiectelor din lemn sunt: *incizia*, *crestătura*, *horjarea*, *pictura*, *sculptura* și *traforajul*.

Aceleași procedee de execuție a ornamentației o putem găsi la mai mulți autori: Nicolae Cojocaru în lucrarea *Casa veche de lemn din Bucovina*, în capitolul despre decorația interioară [5, 43]; la Vitalie Malcoci în lucrarea *Decorul arhitectural în piatră din arta populară moldovenească (sfârșitul sec. al XIX-lea – sec. XX)*, unde se referă la procedee de cioplire și tehnici ornamentale [6, 12]; ș.a.

Motivul ornamental este alcătuit din două sau mai multe elemente ornamentale, realizând o prezentare decorativă integră, în elemente ornamentale de aceeași categorie: floare (frunze, petale, etc.), carul mare (multe stele) etc.

Compoziția ornamentală rezultă din două sau mai multe motive ornamentale, fără ca acestea să fie în mod necesar din aceeași grupă tematică și chiar nici din aceeași grupă stilistică.

Caracteristicile constructive ale mobilierului tradițional constau în proporționalitatea, combinarea perfectă a diferitor obiecte într-un ansamblu integru. Ornamentul se aplică cu simțul măsurii, echilibrat, ca regulă în părțile vizibile și mai rar lateral.

Motivele și elementele ornamentale sunt inspirate din viața cotidiană inspirate din mediul înconjurător, adoptate, stilizate și transmise din generație în generație până în contemporaneitate.

Motivele ornamentale în mobilier pot fi clasificate, la fel ca și în alte domenii al artei populare, după gradul lor de înrudire morfologico-semantică în următoarele grupe:

Motivele geometrice sunt cele mai vechi, fiind aplicate în toate domeniile artei populare, aici evidențiind ornamentica mobilierului.

Principalele elemente ornamentale, din care este construit ansamblul decorativ, sunt – linia dreaptă, romb, triunghi, pătratul și cercul, combinațiile care dau un număr mare de posibilități de uzoare și compoziții.

Tot alfabetul simbolurilor – este geometric. Compoziția este supusă legii repetării, simetriei și ritmului pe care meșterul popular le utilizează. În decor se simte, o anumită concepție despre lume, motivele de pe mobilier – nu sunt linii simple, ele au legătură cu prezentarea din vechime a soarelui, a omului, cu o întreagă lume mitologică.

În mobilier aceste linii pot fi redată atât în relief – ca ex. la pat (depistat în s.Frumușica, r-nul. Florești), cât și în compoziție plană – la

lada de zestre (depistat în com. Trușeni, mun. Chișinău, deasemenea și în s. Alexeevca, r-nul Ungheni ș.a).

Triunghiul deseori este utilizat în combinație cu cercul, de obicei în tehnica creștătură, care poate primi diferite semnificații antropomorfe. Patratele deseori ca și liniile joacă rol de încadrare.

Rombul reprezintă transpunerea unghiulară a cercului sau a roții și este un simbol legat de cultul solar înzestrat fiind de mentalitatea arhaică.

Cercul este vechiul simbol al perpetuării universale, permanent asociat ideii de cosmogonie. Și-a pierdut semnificația inițială, devenind un element pur decorativ, care totuși încă foarte des poate fi găsit în mobilierul tradițional.

Prin termenul de *motive fiziomorfe* (fiziomorfe = v. gr. physis. natură, reprezentarea unor lucruri sau ființe existente în lumea înconjurătoare, deci nefăcute de mâna omului; v. gr. morfe. formă, modalitate de redare sau tratare) se subînțelege o grupă foarte mare de motive, care cuprinde două subgrupe de ornamente: cosmomorfe și geomorfe.

Ornamentele cosmomorfe sunt reprezentate prin mai multe elemente și forme stilizate:

Soarele - vechimea și gradul de evoluție al cultului solar sânt diferite.

Semnul solar este întâlnit în următoarele variante: *Reprezentările cruciforme, Rozeta solară* (cu șase, opt sau douăsprezece raze).

Mobilierul oferă un câmp larg de desfășurare a semnelor solare: lăzile de zestre, dulapurile, cuierele, mesele – toate acestea sunt acoperite de cercuri, rozete, în diferite combinații ornamentale de mare efect prin variația tonurilor și formelor.

Stelele - prin semnificația lor se sugerează ideea succesivității ciclurilor timpului și spațiului. Aceste semne au fost găsite pe diferite piese de mobilier cum sunt mesele-dulap atestate în diferite regiuni ale țării noastre, exemplificată prin.

Vârtelnița este o reprezentare mai dezvoltată a rozetei solare. Noțiunea timpului și a spațiului este redată mai bine prin motivul ei.

Motivele geomorfe sau toponimice include reprezentări ale formelor de relief, a râurilor, potecilor, căilor etc. trasate de om sau de însași procesele naturale. În cuprinsul mediului geografic în care comunitățile umane își desfășoară viața cotidiană.

Motivele biomorfe sunt redată prin conținuturi fitomorfe, zoomorfe și avimorfe.

Motivele fitomorfe (gr. phyton-plantă, morphe — formă) sunt niște elemente ornamentale care reprezintă forme stilizate din lumea plantelor. Deseori ele sunt numite și motive vegetale. (fig. 7, 8)

Pomul vieții este unul dintre cele mai vechi mituri ale omenirii. El ține de conceptul oglinzirii miraculoaselor forțe germinale ale vieții reflectate prin energia forțelor naturii. Ca imagine plastică, acest simbol al continuității vitale și nemuririi spirituale, pe teritoriul Moldovei persistă din cele mai vechi timpuri, apărând într-o varietate de forme.

Incontestabil este faptul, că varianta inițială de stilizare a pomului vieții pe teritoriul țării noastre a fost "bradul". Ca urmare a aplicării decorului geometric motivul pomului vieții poate fi reprezentat sub formă prescurtată — ca o simplă floare sau frunză. Această compoziție stilizată este reprodusă pe lada de zestre din zona de nord, r-nul Ungheni satul Alexeevca, proprietar Dania Eugenia, executată în 1910. Această universalitate este atestată și în Bucovina unde bradul este figurat frecvent pe picioarele din față sub forma unor scurte ramuri paralele colorate în două tonuri, și în Crișana, unde bradul este prezent pe fața lăzii în două feluri: ca pom singur închis într-un cartuș și în combinație cu rozeta, simbol al soarelui. [3, 49]

Motivele zoomorfe - al doilea grup de motive din registrul ornamentelor biomorfe sunt cele zoomorfe (zoo — morphe, cf. gr. zoon — animal, morphe — formă), deseori numite și animaliere. O imagine în contextul reprezentărilor zoomorfe îl constituie motivul peștelui. Peștii, de rând cu insectele, animalele, reptilele, păsările, apar în simbolismul religios aproape al tuturor popoarelor. Reprezentări și simboluri ale peștilor urmărim și în arta populară de pe teritoriul țării noastre din cele mai vechi timpuri. Noi deasemenea regăsim imaginea peștelui pe piese de mobilier, de exemplu sofele din satele Țipova și Lalova, și pe mai multe mese-dulap din diferite regiuni, deosebită fiind figura reliefată de pe o masă din or. Camenca.

Motivele avimorfe - este un simbol arhetipal al elevației, al năzuinței de ridicare spre valorile absolute ale cerului și metafora constantă și universală a sufletului. Simbolul păsării are trei conotații din care urmează reprezentările: păsări solare (reprezentările găștelor sau ale răuștelor solare.), păsări mesageri (imaginea porumbelului și reprezentarea cocoșului), și păsări spirite (pasărea în contextul funerar). În mobilier găsim motivul păsării mesager, porumbelul, pe o sofă din s.

Țipova, r-nul Rezina, dar împrejurat de o parte și de alta de figurile pește, simbol al creștinismului.

Motivele antropomorfe sunt cele care desemnează reprezentări ale figurilor omenesti, la originea lor, ele au avut o semnificație magică și mitică, simbolizând forțe ocrotitoare ale gospodăriei, locuinței și ale omului. În aceeași manieră geometrică este prezentat omul – din cercuri și triunghiuri. Aceste motive încă n-au fost depistate în urma cercetărilor făcute în teren, dar ele în număr mare pot fi găsite în literatura de specialitate. Ele de cele mai multe ori pot fi depistate pe lăzile de zestre, cum o observăm pe un detaliu de pe ladă de zestre din Săpînța, în lucrare de F. Nistor, *Maramureș țara lemnului*. [7, 88] Deasemenea motivul antropomorf se regăsește și pe spetezele scaunelor, cum sunt exponatele din Muzeul Bran, Brașov, iar altele descrise de P. Petrescu.

Această gamă variată de ornamente, atât în plan simbolistic cât și prin conținutul său semantic, datorită atestării în diferite zone, ne permite să afirmăm valoarea și bogăția de netăgăduit al artei populare și în concluzie putem afirma că s-a atestat o unitate a tradițiilor, în privința ornamentării mobilierului, pe întreg teritoriul al țării noastre.

Referințe bibliografice:

1. Nicolae Dunăre, *Ornamentica tradițională comparată*, București: Ed. Meridiane, 1979, (p.156)
2. Romulus Vulcănescu, *Coloana Cerului*, București: Ed. Academiei, 1972 (p. 262)
3. Paul Petrescu, *Motive decorative celebre*, București: Ed. Meridiane, 1971 (p.143)
4. Andrei Paleolog, *Arta lemnului la Români*, București: Ed. Meridiane, 1975 (p.53)
5. Nicolae Cojocaru, *Casa veche de lemn din Bucovina*, București: Ed. Meridiane, 1983 (p.143)
6. Vitalie Malcoci *Decorul arhitectural în piatră din arta populară moldovenească (sfârșitul sec. al XIX-lea – sec. XX)*, Chișinău: Ed. Știința, 2000 (p.96)
7. Francisc Nistor, *Maramures țara lemnului*, București: Ed. Sport Turism, 1981 (p.237)